

Přítomnost

Pavel Kouba mi poslal v Písku slíbený text své lublaňské přednášky. Je to docela překvapivá tématická shoda s tím, o čem jsme mluvili na vycházce při jeho návštěvě v Písku. Přijímám to jako výzvu. Nechám zcela stranou Heideggera – myslím, že ho čtu v některých boech trochu jinak, ale o to nejde. Bral jsem jeho texty také jako výzvu k vlastnímu přemýšlení, a nikdy jsem necítil potřebu přemýšlet a už vůbec ne se vyjadřovat jeho způsobem. Spíš jsem se tomu vždycky bránil, asi tak, jako se lyžař brání jet ve stopě těch, kteří jeli před ním, když si nechce svou vlastní cestu usnadňovat a jen se tak projíždět po terénu, prošlapaném resp. projetém už jinými. Zůstanu tedy jen u tématu samého, tedy u „smyslu přítomnosti“. Nechci-li navazovat na Heideggera v tom smyslu, že bych bez dalšího vymezení přebíral jeho terminologii (jak činí on, takže se pak čtenář najednou ocitá ve světě myšlení jeho i Heideggerova, zatímco teprve poté Kouba začíná tu a tam naznačovat svůj odstup), musím naproti tomu sám začít několika upřesněními (což souvisí s tím, jak chápu metodičnost a kritičnost ve vztahu k vlastnímu způsobu myšlení: chci maximálně zachovat tradiční pojmovost s jejími „geometrizujícími“ konstrukcemi, aby bylo možno co nejpřesněji ukázat, kde se toto „zpředměťňování“ dopouští chyb nebo kde zcela selhává).

Když budu mluvit o „bytí“, bude to ve významu trochu jiném než Pavlově (i než v Heideggerově). Omezím se totiž vždy na „bytí jsoucího“ a nechám zcela stranou „bytí vcelku“ (pokud to jen půjde; to znamená, že všude tam, kde užiji termínu „bytí“, je tím vždycky míněno bytí nějakého jsoucího, jsoucna). Jsoucno chápu jako bytostně časové a jeho „jest“ chápu a pojmenovávám dvojím (eventuelně trojím) způsobem. Jakožto časové je každé jsoucí událostí, a jako událost má svůj začátek, průběh a konec. (Událost bez počátku a/nebo bez konce není událost, ale série událostí nebo dalších sérií.) Bytí události je koextenzivní s trváním události: pokud mluvím o bytí události, užívám termínu „jest“ v tomto plném, celkovém časovém rozsahu. V průběhu svého „skutečného“ bytí prochází ovšem každé jsoucno (jakožto dějící se událost) řadou „přítomností“, které nepochybně nejsou žádnými „body“, nýbrž mají také určitý časový „rozsah“, časovou „rozlehlost“ (jak už poukazoval Bergson, evropské jazyky vlastně nedovedou mluvit o čase leč za pomoci prostorových kategorií resp. pojmů). Různá jsoucna (zejména jsoucna různých „úrovní“) mají tedy různě rozsáhlé přítomnosti. Přítomnost není pouhou fází zjevného dění události, nýbrž „zahrnuje“ v sebe vždy do nějaké míry i jiné fáze, tj. odlišným způsobem fáze už minulé a jiným zase fáze, které mají teprve nastat. Tomuto „zahrnutí“ ne-přítomného do přítomnosti říkám zpřítomňování. To však nelze redukovat na nějaké formy „subjektivity“. Jde o to, že v každé své přítomnosti a v každém přechodu jedné přítomnosti v jinou, novou, se děje událost celá, tj. se svou minulostí i se svou budoucností. To znamená, že v každé přítomnosti určité události se nějak – totiž jen ve své zpřítomněnosti – dějí také bývalé a budoucí „přítomnosti“.

(Praha, 980111-1.)